

teekening van externe bescheiden, het goed bijzijn van de administratie, het „zwangsläufig” zijn van de administratie, „vorgegedrukte” interne formulieren, etc.

c) *Historisch gedeelte.*

Beschrijving van den historischen groei van de administratie van bedrijfshuishoudingen, hetgeen tot nu toe wel voornamelijk zal zijn een beschrijving van de geschiedenis van het boekhouden.

d) *Kennis van de boekhoudstelsels.*

De dubbele methode, de enkele methode, de Engelse methode en diverse variaties, de cameralistische boekhouding en haar variaties.

e) *Kennis van de voornaamste rekeningstelsels.*

De rekeningstelsels van de diverse bedrijven, waarbij op typische verboekingen en rekeningen de aandacht komt te vallen. als: het bootenboek bij de graanhandel, de reisrekening bij scheepvaartmaatschappijen, de rekening „Effectenorders” bij de banken, de opslagrekeningen bij fabrieksbedrijven, etc.

f) *Kennis van de administratie van veel voorkomende handelingen.*

Incasso-administratie, loon-administratie, kas-administratie, kostprijs-administratie, administratie van groote huur-, rente-, of premie-inkomens, voorraad-administratie, zegel-administratie, administratie van regiewerken, abonnementen-administratie, polis-administratie, afnemers-administratie, reizigers-administratie, portiers-administratie, contracten-administratie, order-administratie, administratie van het arbeidsverdeelbureau, administratie van een groot effecten-, huizen-, of hypotheek bezit, etc.

g) *Juridisch gedeelte.*

Kennis van de wettelijke bepalingen inzake administreeën en boekhouden, kennis van reglementen als begrotingsvoorschriften en rekeningvoorschriften voor gemeenten en overheidsbedrijven, staatsecomptabiliteit, etc.

h) *Kennis van de technische hulpmiddelen.*

Kennis van de verdiensten, de toepassingsmogelijkheden en toepassingsgrenzen van de diverse: schrijfmachines, boekhoudmachines, statistiekmachines, rekenmachines, adresseermachines, kasregisters, tijd klokken, kaartsystemen, speciaal ingerichte boeken, paragonstelsels, copieersystemen, etc.

Hoe en in welke volgorde de stof den studeerenden onderwezen dient te worden is een vraagstuk van paedagogischen aard en staat hier ten deele naast. Reeds thans leert men vrijwel algemeen de eerste beginselen van het boekhouden op een leeftijd, waarop men van het bestaan van een accountantsberoep nauwelijks af kan weten.

Anderzijds zullen er onderdeelen zijn, die zelfs voor het meest strenge accountants-examen niet gevraagd zullen worden, waarmede dan in het bijzonder de sub. e) vermelde stof bedoeld wordt. Hieronder vallen de uitgebreide monografieën over de administratie van bepaalde bedrijven.

De Heer *Veeschouwer* was op den meer genoemden Accountantsdag in 1922 wellicht in wezen de meest principiele opponent van *Prof Polak*, waar hij het bestaan van een Administratieleer (Inrichtingsleer) ontkende en naar de praktijk verwees om de noodige kennis te verkrijgen voor het inrichten van administraties. Hierin schuilt een groote kern van waarheid. Het zou verkeerd zijn te meenen, dat men den aankomenden accountants de Administratieleer (Inrichtingsleer) in haar

geheel zou kunnen bijbrengen, het terrein is daarvoor te groot en eischt te veel parate kennis en praktische ervaring, dan dat men die van examinandi zou mogen verlangen. Terecht heeft men dan ook den eisch van de kennis van de administraties van de meest voorkomende bedrijven voor de examens laten vervallen en bewegen de inrichtingsvraagstukken zich in een andere richting. Toch is deze kennis als een onderdeel van de Administratieleer (Inrichtingsleer) te beschouwen; het is onjuist te meenen, dat er geen Administratieleer (Inrichtingsleer) zou bestaan, omdat men een deel daarvan wellicht het meest op de praktijk afgestemde deel, na afleggen van het examen zich in de praktijk pas eigen kan maken.

Anderzijds zijn er weer onderdeelen, waaraan men bij de opleiding gaarne meer aandacht besteed zag, in welk verband gewezen zij op de kennis van de administratieve hulpmiddelen.

Dr. E. TEKENBROEK

BESLECHTE GESCHILLEN

Red. Mr. A. E. J. NYSINGH

(Bijdragen en mededeelingen zende men aan den Secretaris der Redactie)

Deschuldbekentenis zonder oorzaak

Het mag als bekend verondersteld worden, dat de Hooge Raad zich ten aanzien van de vraag, wat de beteekenis is van een schuldbekentenis, op het standpunt stelt, dat deze op zich zelf geen verbintenis schept, doch bewijsmiddel is van hetgeen daarin wordt vermeld.

Wanneer iemand schriftelijk verklaart geld schuldig te zijn aan een ander uit geldleening, dan *ontstaat* zijn verbintenis door de overeenkomst van verbruikleening, doch wordt zij door die schriftelijke verklaring *bewezen*.

Waar nu onze wet uitdrukkelijk bepaalt eenerzijds dat voor de bestaanbaarheid van overeenkomsten vereischt zijn vier voorwaarden, waaronder een geoorloofde oorzaak (artikel 1356 B.W.), welke bepaling nader wordt uitgewerkt in het voorschrift van artikel 1371 B. W. — een overeenkomst zonder oorzaak, of uit een valsche of ongeoorloofde oorzaak, aangaan, is krachteloos — en anderzijds dat „een iegelijk die beweert enig regt te hebben, of zich op enig feit tot staving van zijn regt beroept, het bestaan van dat regt of van dat feit moet bewijzen” (artikel 1902 B. W.) is het duidelijk, dat in een geding, wanneer gevorderd wordt op grond van een verbintenis uit overeenkomst, gesteld en bewezen moet worden ook de oorzaak, d.w.z. de reden, waarom men verbonden is, en wel door den eischer. Legt hij een schriftelijke schuldbekentenis over, dan kan deze het noodige bewijs opleveren, mits haar inhoud voldoende is; het geschrift kan niet meer bewijzen dan het inhoudt; vermeldt het de oorzaak der schuld, het bewijst deze meteen; vermeldt het deze niet, de eischer zal de oorzaak van elders dienen te bewijzen.

Ziedaar het eenvoudige en duidelijke systeem van onze wet en van den Hoogen Raad. De speciale wetsbepaling welke aan dergelijke schuldbekentenissen is gewijd, artikel 1372 B.W., bepaalt niet anders, doch is voor toepassing van het vorenomschreven systeem eigenlijk niet eens noodig. Zij bevestigt het voren weergegeven standpunt echter volkomen:

„Indien er geene oorzaak is uitgedrukt en er echter eene „geoorloofde aanwezig is, of ook indien er eene andere „geoorloofde oorzaak dan de uitgedrukte bestaat, is niette „min de overeenkomst van kracht.”

Deze leer heeft intusschen bij voortdurend aan critiek blootgestaan, voornamelijk, omdat men bezwaar had tegen de consequentie in gevallen, waarin men met een volkomen redelijke en geoorloofde verbintenis te doen had, doch deze zag afwijzen bij gebrek aan bewijs. Zooals altijd geeft een zeker consequent doorgevoerd standpunt in de practijk wel eens tot hardheid aanleiding; en in dat geval meent men spoedig, dat het standpunt niet deugt. Men vergeet daarbij wel eens dat wanneer een ander stelsel gold, ook bij de toepassing daarvan hardheden zich zouden voordoen en onbillikheden worden begaan, op grond waarvan dan weder de critiek zou losbreken.

Naar aanleiding van een recent arrest van den Hoogen Raad over deze kwestie — 5 Januari 1928 — waarin de oude opvatting is gehandhaafd, wil ik deze kwestie, vooral historisch, nog eens bloot leggen; daaruit valt m.i. en ten opzichte van de vraag, wat geldend recht is, en ten opzichte van de vraag, hoe het recht op dit punt behoort te zijn, veel leering te putten.

* *
*

De les begint reeds in Rome, waar in den loop van de rechtsontwikkeling het systeem wisselend is geweest, totdat tenslotte het systeem, dat wij thans nog hebben, als het meest juiste is aanvaard.

Het oudste Romeinsche Recht heeft de schuldbekentenis reeds gekend in den vorm van een mondelinge schuldenkenning of stipulatie, bijv. „ik beloof U een zekere som”. Aangezien het schrift in dezen ouden tijd nog niet bestond of schaars gebruikt werd kon de debiteur aanvankelijk geen bewijs van hem zelf afkomstig — m.a.w. een schriftelijke schuldbekentenis in den modernen zin — afgeven, maar moest zijn schuldenkenning door getuigen bewezen worden. Zij was echter bindend, belofte maakte schuld.

Ten tijde van Cicero in de laatste eeuw voor het begin onzer jaartelling nemen de Romeinen van de Grieken de gewoonte over hun verbintenissen in schrift vast te leggen. De schriftelijke schuldbekentenis, *cautio* genaamd, doet te Rome haar intrede: zij bevatte de stipulatie en bewees deze volledig. Dat zij bindend was merkte ik boven reeds op.

Vaak gebeurde het nu, dat de aanstaande crediteur, gebruik makende van de zwakke positie van den debiteur, zich eerst de schuldbekentenis liet afgeven en vervolgens, hetgeen vooral bij geldleeningen voorkwam, betaling (ter leen geving) van de som achterwege liet. Werd de debiteur tot betaling aangesproken, hij had wel tot zijn verdediging een rechtsmiddel — *exceptio doli*, beroep op bedrog, — doch hij moest het bedrog bewijzen: slaagde hij niet, dan was hij gebonden.

Al spoedig achtte men dit bewijs voor den debiteur onbillijk en te zwaar. Er hebben zich zeer waarschijnlijk herhaaldelijk gevallen voorgedaan, waarin men de overtuiging had, dat de geldleening niet was tot standgekomen en desalniettemin den debiteur zag veroordeelen, omdat hij het bewijs niet kon leveren.

Ergo keerde men den bewijslast om: wanneer de schuldenaar zich er op beroept, dat het geld hem niet was uitbetaald, moest de schuldeischer, niettegenstaande de schuldbekentenis bewijzen, dat hij het geld werkelijk had uitgelend. Dit gold ook, wanneer die schuldbekentenis het feit vermeldde, dat het geld was ter leen gegeven.

Ook dit ging in de practijk te ver, en wel in tweeerlei opzicht. In de eerste plaats, omdat de schuldbekentenis, ook die welke de oorzaak bevatte, nu vrijwel waardeloos was geworden, waarvan trouwelooze debiteuren natuurlijk profiteerden; en in de tweede plaats, omdat de schuldbekentenis zonder oorzaak niet op geldleening behoefte te slaan, doch haar bewijskracht zag vervallen door de bewering: er is niet ter leen verstrekt.

Al deze overwegingen en gebleken nadeelen in de practijk hebben tenslotte in de vijfde eeuw onzer jaartelling geleid tot dit stelsel, dat de schuldbekentenis is te beschouwen als bewijsmiddel, doch alleen dan als volledig bewijsmiddel, wanneer zij den rechtsgrond bevat van de daarin uitgedrukte verplichting; bevat zij dien rechtsgrond niet, dan heeft de schuldeischer dien te bewijzen: bevat zij hem wel, dan is de debiteur gebonden, behoudens tegenbewijs, door hem te leveren.

Ook in de middeleeuwen heeft men deze oplossing der moeilijkheden als juist aanvaard en op dezelfde wijze de tegenstrijdige belangen, welke in het spel zijn, gewaardeerd. Uit de Glossatoren en het Canoniek Recht zijn verschillende plaatsen aan te halen, waarin dit onomwonden wordt vastgelegd. De zucht om ontduiking van het woekerverbod tegen te gaan speelde daarbij in het Canoniek Recht een groote rol.

Ook het Oude Fransche Recht sloot zich hierbij aan. Uit vele plaatsen twee grepen, de eerste uit *Beaumanoir*, een schrijver uit de 13e eeuw, de tweede uit *Coquille*, een schrijver uit de 16e eeuw.

Beaumanoir schrijft:

La lettre qui dit que je dois deniers et ne fet pas mention de quoi je les dois est souspeçonneuse chose de malice, et quand tele lettre vient en court, si doit savoir le juge la chose dont cela dette vient, avant qu'il le face paiër.

Coquille schrijft:

Ce n'est assez de dire que tel confesse devoir à tel pour cause de compte et accord fait de plusieurs affaires qu'ils ont eu ensemble; mais il se doit dire telle somme par argent presté ou tant de bled vendu en tel temps. Ou ce n'est assez de dire: il a vendu moyennant la somme de cent escus qu'il a confessé avoir eydevant receu, ains se dois dire en quel temps et pour quelle cause.

Ook het Parlement van Parijs huldigde deze leer nog in 1511.

Doch daarna gaat de Fransche practijk afwijken. Vooral onder den invloed van den handel wordt de leer verlaten en worden herhaaldelijk door het Parlement van Parijs schuldbekentenissen zonder daarin uitgedrukte oorzaak voor geldig gehouden. Men was zich de afwijking van het Romeinsche Recht wel bewust, doch meende het beter te weten; bij de uitspraak van een dergelijk arrest in 1582 wees de President van het Parlement van Parijs er op: qu'il ne fallait pas s'arrêter aux subtilités du droit romain, mais considérer la qualité et la manière d'user des personnes qui faisaient de pareils billets.

Doet dit nog denken aan een beslissing naar aanleiding van de omstandigheden, het eind van het lied in Frankrijk is volkomen het tegengestelde van dat in Rome: „La déclaration du majeur devint une cause suffisante” (Portalis). „La déclaration qu'il doit, fait présumer qu'il y a une cause” (*Bigot-Prémencu*). Aldus de toelichting op den Code, welke in artikel 1132 dit stelsel sanctioneerde: La convention n'est pas moins valable, quoique la cause n'en soit pas exprimée. Alles behoudens tegenbewijs door den debiteur te leveren. Men is weer tot den tijd van *Cicero* en daar vóór teruggekeerd.

* *
*

In ons land behield men het stelsel, zooals dat in Rome tenslotte was vastgelegd, en heeft men de afwijking van de Fransche practijk niet gevolgd. De schrijvers — o.a. *Damhouder*, *Groenewegen*, *Huber*, *van Leeuwen*, *Voet* en *Bijnkershoek* — houden alle aan het zelfde principe vast. Het zij mij vergund ook hier twee plaatsen aan te halen, waarvoor ik kies *Huber*

en van Leeuwen, welke beiden in onze eigen taal hebben geschreven; de andere schreven in het Latijn.

W. Huber, Heedendaagse Rechtsgeleerdheid:

En dient gelet dat in een schriftelijke belofte d'oorzaak uitgedrukt moet worden, alhoewel daaruit gelaten zijnde, genoeg zal moeten zijn, dat se van elders beweesen kan worden, anders een handschrift waarbij men bekent, yets schuldig weesen, met belofte van te zullen betalen, zonder geblyk van de oorsake des schults heeft geen kracht.

Simon van Leeuwen, Het Rooms Hollands Regt:

In andre Verband-brieven heeft mē alles plaats dat het nog toe van verbintenissen in 't gemeen of in 't bysonder is geseid. Behalven dat buyten dien om alle na bedenken van bedrog weg te nemen, de oorsaak van de schuld daar in moet uitgedrukt werden, omdat de verband brieven kragtloos zijn, de welk geen oorsaak inhouden, etc.

Bij de codificatie in ons land, speciaal ook na de afscheiding van België heeft men hieraan willen vasthouden en is op dit punt dus afgeweken van het Fransche Wetboek. Regeering en Kamer meenden, dat van het bestaan van een oorzaak moest blyken; van daar artikel 1372 B. W. dat opzettelijk anders geformuleerd is dan het corresponderende Code artikel, hierboven aangehaald. Mr. Cavel Asser, lid en secretaris der Commissie van Redactie der Nationale Wetgeving, kon dan ook terecht in zijn Vergelyking tussehen het Fransche en Nederlandsche Wetboek schrijven, het verschil op dit punt uiteenzettende:

Eindelijk is door het opstel van art. 1372 nog een twijfel uit den weg geruimd, welke onder de Fransche wetgeving tot veelvuldige regtsgedingen en eenen oneindigen pennenstrijd heeft aanleiding gegeven;

die pennenstrijd ging over den bewijslast der oorzaak.

Omtrent ons artikel 1372 B.W. vervolgt hij dan:

Hieruit (d.i. uit art. 1372 B.W.) volgt dus dat het aanwezig zijn, of het bestaan van zoodanigen oorzaak moet bewezen worden, en dat bewijs berust natuurlijk op degenen, die volhoudt dat er eene oorzaak of eene andere geoorloofde oorzaak dan de uitgedrukte bestaat. Degeen die de uitvoering der overeenkomst vordert moet naar aanleiding van dat artikel het gebrek der uitdrukking aanvullen, of de verkeerde opgave herstellen.

* * *

De opvatting van den Hoogen Raad is dus, het blykt uit het vorenstaande, wettelijk en historisch onaanvechtbaar. En met de critiek in verband met mogelijke onbillijkheden is er niets nieuws onder de zon. Men moest schipperen tussehen twee tegenstrijdige belangen, en kwam tot ons stelsel ter voorkoming van woeker en bedrog en van ongeoorloofde of onzedelijke verbintenissen.

Nu kan men wel zeggen: dat baat toch niet, want in dergelijke gevallen kan de crediteur in de schuldbekentenis wel een valsche oorzaak doen opnemen, doch daarmee is het pleit niet beslecht. In de eerste plaats is het de vraag of een debiteur bereid is een stuk vermeldende een *valsche* oorzaak te onder teekenen; doch bovendien, in dat geval rust weliswaar op hem de bewijslast, doch is zijn bewijs veel gemakkelijker; hij kan volstaan met aan te toonen dat de oorzaak valsch is, doch behoeft niet te bewijzen dat er geen enkele andere oorzaak bestond, welk laatste bewijs haast niet te leveren is, vooral niet wanneer de ondertekenaar van de schuldbekentenis overleden is en zijn erfgenamen moeten in zijn plaats, maar zonder zijn kennis van zaken, procederen.

Ik kan de onjuistheid van het stelsel van den Hoogen Raad

dan ook niet inzien, ook niet voor wat betreft de vraag, niet welke regeling geldt, maar welke regeling wenschelijk is.

Er zijn natuurlijk gevallen, waarin de oorzaak welke niet vermeld werd, voor de hand ligt. De President van 1582 wees er reeds op, dat veel afhangt van de personen die het aangaat en hun manier van handelen. Ook in het Oud Vaderlandsch recht komt de meening soms tot uiting dat er omstandigheden zijn, waarin men met een schuldbekentenis zonder oorzaak genoeg kan nemen, bijv. — ik citeer *Groenewegen* — wanneer de schuldbekentenis is afgegeven door een koopman aan een koopman, door een leerling aan zijn leermeester, door een zieke aan zijn dokter, door een gewonde aan den chirurg, etc.

Maar in dergelijke gevallen kan in ons stelsel hetzelfde resultaat worden bereikt. Wanneer de eischer bewijst dat hij tot den debiteur in een verhouding heeft gestaan, welke recht op betaling van een soortgelijke som medebracht als waarvan de schuldbekentenis rept, belet niets den Rechter uit die feiten het vermoeden te putten, dat er een geoorloofde oorzaak aanwezig is, en deze dus door vermoedens bewezen te verklaren. Wanneer die vermoedens sterk genoeg zijn zal iedereen daar vrede mee kunnen hebben. Doch om van daar over te gaan, zooals wij in Frankrijk hebben zien geschieden, naar het andere uiterste: ook wanneer er geen enkel vermoeden voor een geoorloofde oorzaak is, deze enkel en alleen te ontleenen niet alleen, doch te dwingen deze te ontleenen, aan het feit, dat de schuldbekentenis onderteekend is, gaat m.i. te ver. Als er werkelijk een geoorloofde oorzaak is kan men die wel uitdrukken, en eenige nauwkeurigheid mag van een schuldeischer wel worden gevergd. En moet men kiezen tussehen niet-bescherming van den slordigen crediteur, die bovendien nog geen enkel feit kan bewijzen waaruit een vermoeden van de oorzaak der schuldpligtigheid voortvloeit, of het zich niet laten leenen tot afdwijing van betaling van vorderingen welke niet bestaan of wat meer voorkomt, door de wet verboden zijn als hebbende een ongeoorloofde of onzedelijke oorzaak, dan kies ik het laatste: de wet behoeft niet met zich te laten spelen en heeft het volste recht te reageeren tegen alles, waardoor haar werking outdoken kan worden, outdoken nota bene, wanneer men het Fransche stelsel kiest, met behulp van wet en rechter zelf.

A. E. J. NYSINGH

BOEKBEOORDEELING

Een nieuw werk van Prof. Mr. van Poelje

Als eerste deel van de onder leiding van den boven genoemden hoogleeraar aan de Nederlandsche Handelshoogeschool te Rotterdam uit te geven serie van hand- en leerboeken der bestuurswetenschappen verscheen onlangs bij de bekende uitgeverfirma N. Samsom te Alphen aan den Rijn een werk onder den titel *„Beginnelsen van Nederlandsch administratief recht”*. De schrijver van deze uitgebreide verhandeling was de leider der serie in eigen persoon.

Een uiterst moeilijke taak voorwaar, om van het heele in Nederland geldende administratiefrecht enkel de prima elementa te boek te stellen. Met welk onderwerp moet men daarbij beginnen, met welke materie kan men daarbij eindigen, in de overtuiging, dat de uiteenzetting dan „af” is? Het administratiefrecht toch, hetwelk men hier op het oog heeft, omvat het grootste deel van ons gansche nationale positieve recht. Het regelt — zoo kort mogelijk gezegd — de uitvoering van de taak op de publieke gemeenschap rustende en die taak omvat in den modernen staat de verzorging van een schier onafzienbare reeks van belangen, zowel van de ge-